

Niels Nielsens beretning til nationalmuseet 1956

Født som nr.7 i flokken den 17 april 1889 i Ilbjerg by Rybjerg sogn pr. Roslev St. Viborg Amt. på en lille Bondegaard med ca. 30 trd. land, som var min moders fødehjem. Min far stammede vist fra en landsby Selde, ca. 8 km. nordligere, hans oprindelse er mig ubekendt. Vi var oprindeligt 8 børn, men 2 døde som spædbørn. Mine 4 søstre og en bror lever alle og er mellem 59 og 75 år. Alle mine søstre er gift med landmænd, min bror er udlært som smed og blev senere selvstændig. Mine forældre var Andreas Nielsen og Ane Nielsen (født Hansen)

Skolen bestod af 2 klasseværelser men med 4 klasser, vi havde en førstelærer og en anden lærer. Anden læreren var ugift, og det var ikke den samme ret længe ad gangen, det vil sige at anden lærer blev skifte ud 5 gange, alene i min skoletid.

De to mindste klasser gik i skole to dage om ugen i vinterhalvåret, og 4 dage om ugen om sommerhalvåret. De store klasser gik så modsat. Det var jo ca. fra kl. 8 til kl. 16 lidt forskellig efter årstiden. Vi havde frikvarter hver time i ca.10 min. og kl. 12 en lidt længere pause måske 30 til 40 minutter, alt efter hvor lang tid det tog lærerne at spise deres middagsmad. Vores mad medbragte vi selv i form af smørrebrød. Hvis vi var tørstige og ville have noget at drikke, stod der en vandpumpe ude i gården, med et blikkrus lænket til pumpen. Der var ikke noget, der hed gratis bespisning, om end jeg tror det var mere nødvendig dengang, ind der er nu om dage Skolebøgerne så som ABC. Bibelhistorie, katekismus, danmarkshistorie og skrivebøger, måtte vi selv bringe med, og bekoste, men de gik jo i arv hele søskendeflokken igennem, så længe det var muligt at holde sammen på bladene, som efterhånden blev mere eller mindre løsgående. Vi havde hvert år fastelavnsbal i skolen, så blev alle børnene flyttet ind i en af skolestuerne og "Hans Spillemand" stod og spillede midt på gulvet med sin violin, så dansede vi alle rundt, om ham. Vi kunne danse, selv om vi aldrig havde gået på danseskole, de store søskende lærte de mindre det, så det gik i arv fra de store til de små. Det var jo en stor dag, for den dag fik vi penge med hjemmefra, en 25 øre, vi kunne så gå til købmanden købe slik.

Men det allervigtigste den dag, var dog når førstelæreren traktede med chokolade og fastelavnsboller. Det hele foregik inde i privaten, hvor vi efter tur blev råbt op, blev sat til bors, og fik en kop dampende varm chokolade og en fastelavnsbolle, det var jo ikke nogen hverdagskost. De to store klasser havde også hvert år en udflugt med toget, f.eks. til Skive, Nykøbing Mors eller til Viborg. Sommerferien var altid i august måned, det var jo af hensyn til høsten, så skulle vi jo holde ferie og hjælpe til med at få høsten bjerget i hus. Undervisningen begyndte med morgenbøn og salmesang, her var begge klasser samlet i det ene klasseværelse. Om formiddagen var den ene klasse hos førstelæreren, og den anden hos anden læreren. Om formiddagen havde vi bibelhistorie, læsning, historie, skrivning, og retskrivning. Om eftermiddagen hos anden lærer havde vi regning, geograf og sang. Undertiden når der var et mellemrum, mellem anden lærerens afrejse, og en ny lærers ankomst, var begge klasser samlet og undervisning foregik hos førstelæreren.

Fødegården

Gården var sammenbygget i en vinkel, af et stuehus og en længe med en kostalt til ca. 12 kreaturer, store og små og en svinestald til ca. 10 svin, i den ende nærmest stuehuset. I den modsatte ende af længen var der en hestestald med plads til 2 heste.

Min moder malkede selv køerne 4 til 6 stk. men efterhånden som vi børn blev så store, at vi kunne, skulle vi hjælpe til med malkningen. Mekaniske hjælpemidler var der ikke meget af, men der blev dog anskaffet en hestegang, der vil sige en anordning, hvor hestene blev spændt for en stang, som var fastgjort i et stort vandretliggende tandhjul, der var forbindelse med andre tandhjul og en aksel, som endte inde i laden, der kunne den så med et snoretræk drive henholdsvis en tærskemaskine eller en hakkelsemaskine, her skulle hestene så gå rundt og rundt, med mig som kusk, både her i gården og ude i marken efter hesteriven.

Jeg mindes det endnu som det mest kedsommelige, arbejde jeg havde, og det var altid i vintertiden. På grund af min faders sygdom og min broders og min uvilje til landbrug, blev gården solgt i 1914.

Stuehuset var med bryggers, hvor der var en gruekedel og en bageovn. Ved siden af bageovnen var der en bagestue.

Gruekedlen, der var af kobber blev brugt til både vaskekedel og til øl brygning. I stuehuset var der også et køkken og soveværelse med to dobbeltsenge og en slagbænk. Der var så plads til både far og mor og 3 eller 4 børn alt efter størrelse. Der var også en spise-opholds og arbejdsstue med et langt bord og en fast bænk langs ydervæggen og ved den ene ende af bordet. Ved siden af stuen var der et lille kammer, med en dør direkte fra køkkenet, hvor resten af børnene sov. Der var også en storstuen, men her blev møblerne kun brugt til opbevaring af gangklæder o.s.v. Ved siden af storstuen, var der et lille gæsteværelse med en seng, der var også en lille entre med indgang til spisestuen.

Måltiderne vi fik at spise

Alle hoved måltider blev indtaget i spisestuen, hvorimod de mindre måltider såsom morgenmad blev indtaget i køkkenet, der var jo varme fra komfuret, som jo også havde sine fordele, særligt om vinteren når det var koldt. Morgenmåltidet bestod af kold mælk med bart rugbrød til, og derefter speget flæsk, der bestod af saltet og tørret spæk, også med bart rugbrød til. Mælken blev spist med ske af det samme fad, flæsket skar vi i stykker på vores brød, der lå direkte på bordet, det var som regel vores sommermad.

Om vinteren begyndte vi med brasede kartofler med flæsketerninger i, som vi spiste af panden med en ske. Derefter fik vi varm mælk og bart rugbrød, som var kommet i mælken, det spiste vi også med ske af et fælles fad. Dette måltid var kl.7 om morgenen. Midt på formiddagen fik vi et par stykker mad eller en kop kaffe. Til middag kl.12 fik vi to retter, det var næsten altid stegt flæsk med kartofler og hvid sovs, den anden ret kunne være byggrynsgrød eller kærnemælksvælling, frugtgrød ”rødgrød” eller måske mælk med bart rugbrød til. Vi fik også en ret vi kaldte ”kold sur vælling” det var byggryn der var kogt i kærnemælk, men den var kogt som grød, dertil fik vi så i mælk, varm eller kold, Kl. 4½ om eftermiddag fik vi mellemmad, og inden vi gik i seng ”Nætter” kold eller varm mælk med bart rugbrød til.

Så langt tilbage som jeg kan huske har vi ikke haft fremmed hjælp, kun en daglejer en gang i mellem, så vi børn måtte hjælpe til, så snart vi kunne, men ingen af os kom at tjene før vi var konfirmeret

Læretiden som tømrer

Den første november 1904, kom jeg i lære hos den stedlige tømrer, han var sidst på sommeren begyndt for sig selv i Kirkeby, en lille by, der bestod af 4 gårde et mejeri en smedje.

Selve huset, hvor jeg kom i lære var en gammel skole, som min mester havde købt af en gårdmandsenke. Jeg fik kost og logi, men ingen løn, dog måtte jeg i 3 uger tage plads som høstmedhjælper på en gård, men det var kun det første år. De 2 næste år betalte mester mig ca. 35 kr. om året, men så skulle jeg kun arbejde for ham. Mester var nærmest fattig og kosten var meget tarvelig, men vi spiste ved samme bord. Det var derfor en stor fornøjelse at komme ud på gårdene at arbejde, de fleste steder fik vi en god og kraftig kost, så her kunne jeg blive mæt. Da jeg kom i lære skulle jeg selv have værktøj med, og det var min far, som måtte betale, det kostede 50 kr. og det var min mester, der købte det ind. Værktøjet var så min ejendom, og jeg har noget af det endnu, de sidste 33 år har jeg jo kun brugt det til husbehov og til fritidssysler.

Arbejdets art var meget forskellig, det var jo mest bønderne vi arbejdede for, sætte glas i vinduer i lade og stalde, reparere gamle kar, ajletønder og somme tider vogne. Om vinteren var det jo mest værkstedsarbejde, hvor vi lavede kommoder, klædeskabe og andre møbler. Når der så var nybygninger lavede vi vinduer og døre, alt sammen var håndarbejde lige fra rå planker og brædder, som vi afkortede, rettede, tappede, slidsede og sinkede, klar til indsætning i de nye huse, det hele foregik med håndkraft. Et af de sidste år jeg var i lære fik vi en båndsav og en drejebænk, men begge skulle vi træde, men det var alligevel en mægtig lettelse. For at have lidt lommepenge måtte jeg tage lidt fritidsarbejde enten ved mit fag eller andet. Jeg havde også ind i mellem en tjans med at lappe cykler, det kunne godt give en 25 øre. En overgang var jeg markør i skytteforeningen, hvilket også gav en lille skilling, alt efter, hvor lang tid arbejdet tog. Min arbejdstid var nornormalt fra kl. 6 morgen til kl. 6 aften med 1½ times middagspause og ½ times frokost ved 9 tiden.

Transporten til og fra arbejdspladserne foregik altid på cykel medbringende det nødvendige værktøj, til tider kunne det godt være 8 til 10 km. Til arbejdspladsen og lige så langt hjem efter fyraften. Jeg har herved slidt en hel del cykelgummi, som jeg selv måtte betale og cyklen var også min egen. Den første fik jeg foræret af min 6 år ældre broder Hans, han havde brugt den, indtil han kunne købe en ny, jeg fik så den gamle og sled den op. Jeg købte derefter en brugt cykel, som jeg kørte på, indtil jeg blev svend, og tjente så mange penge, at jeg kunne købe en helt ny cykel. Ca. et halvt år efter at jeg var udlært som svend arbejdede jeg stadig på landet, jeg boede og spiste stadig hos mester. En overgang var vi 4 mand, der sov i et kammer med 2 dobbeltsenge, hvor der var direkte indgang fra værkstedet. Jeg kan ikke huske noget bestemt om ugelønnens størrelse mener det højst var 15 kr. det varierede jo efter årstiden og travlheden. Fagforening kendte vi kun af navn ude på landet, i al den tid jeg arbejdede der.

Jeg kan svagt huske min bedstemors "Gammel Muer" begravelse, da var der før begravelsen dækket frokostbord med snaps "Brændevin" og kaffe, så de kunne få en Kaffepuns eller "En Svot"

To af mine søstres bryllupper blev afholdt hjemme, med det foregik under meget beskedne former, der var højst 15 gæster, det var ikke som hos de mere velhavende, hvor der kunne være op til 30 vogne (nok Hestevogne red.) fra brudgommens side , og lige så mange fra brudens. Det var det store sus som der gik snak om i mange dage og uger.

Fødselsdagsfester har jeg aldrig oplevet i mit hjem ej heller konfirmationerne blev fejret, jeg fik ikke nyt tøj eller sko til min konfirmation, derimod fik jeg en gave af min fader, hans gamle lommeur med messingkæde.. Jeg var rigtig stolt når jeg fik søndagstøjet, og gik med urkæden over maven fra vestelomme til vestelomme. I januar 1913 blev jeg medlem af hustømrernes fagforening i Skive afdelingen og arbejdede for en mester i Skive, der havde fået tømrerarbejdet på Andels Svineslagteriet i Struer, det var det indvendige arbejde og varede ca. 2 måneder. Derefter fik jeg arbejde hos en anden mester, også i Skive, men det var kun reparationsarbejde. I april 1913 cyklede jeg til Aarhus, men jeg kunne ikke blive tilmeldt fagforeningen på grund af at jeg ikke havde gået på teknisk skole og lavet svendestykke. Jeg cyklede så videre til Skanderborg og fik arbejde der som varede sommeren 1913 og sommeren til august 1914.

Her udbrød første verdenskrig og jeg blev indkaldt til sikringsstyrken. Jeg havde forinden aftjent min værnepligt i Viborg, ved 6te bataljons 3die kompagni, fra den 25. april 1910 til den 8. oktober i samme år.

Jeg blev genindkaldt fra den.(12.september til den 8. oktober i 1913), igen til sikringsstyrken fra (3. august 1914 til 9. marts 1915) igen.(14. august til 30. oktober 1915) og sidst fra)31. august til14. november 1916).

Når vi blev genindkaldt til Viborg ,var det ikke altid til kasernen, vi blev til tider indkvarteret hos borgerne og rundt om på gårdene. Undertøj, fodtøj, vedligeholdelse, rugbrød hver 3 die dag lønning hver 6 te dag, i pensionater spiste for lønning og brød, vi var 26 i kvarteret, selv kost, flere fik en pakke fra vores moder den kom som regel på bordet og blev spist i fællesskab, ingen Peitesens Sag , selv om der var anledning nok til det, ikke sold om ved infanteriet, vi gik altid, ingen biler til manøvre, én uge i Viborg resten ude på øvelse, Indkvartering på gårdene sov i halmen.

7 januar 1917 rejste jeg til Aarhus og fik midlertidig arbejde hos min broder, som var begyndt for sig selv i 1913 med en smed og et maskinværksted. Det meste af arbejdet var skibsreparationer der var blevet til så mange reparationer at han til tider havde en snes mand i arbejde. Jeg skulle så hjælpe til, hvor der var noget, der kunne passe for mine evner som tømrer

Niels Nielsen pensionist fra DSB, har arbejdet på centralværkstedet i Aarhus, antaget 22.03.1922 og overflyttet fra hustømrernes fagforening til træarbejdernes fagforening som er tilknyttet Dansk Karetmagerforbund. Mit arbejde bestod i reparationer af trædelene på henholdsvis godsvogne, personvogne og snepløve. Efter 32 år hos DSB søgte jeg den 01 05 1954 og fik bevilliget pension fra denne dato.

Udviklingen i hjem og på arbejdspladserne har været meget stor og til den rigtige side ”måske”, men de unge som er i det mærker jo ikke noget for de er jo langsom blevet vænnet til det, der klages godt nok så dyrt det er at leve og det kniber med at få pengene til at slå til, men der bruges også meget til luksus, motorkørertøjer og udenlands rejser. Hvad det angår økonomien, så tror jeg ikke det har forandret sig ret meget, arbejderne bruger det hele både før og nu. Efter min mening er køb på afbetaling, til stor skade for økonomien, alt for mange kan ikke finde den gyldne middelvej, men det kan også være vanskelig i mange af livets forhold. I det store hele synes jeg at tiden har udviklet sig til fordel for menneskeheden, selv om det er blevet hårdere, ja til tider brutalt, værner vi os også til det.

* ”Peitersen Sagen” der omtales, var en sag om en Overser Sant, Peitersen, der svinede sine soldaterne til, med alskens skældsord. Det endte med at 6 soldater passede ham op, og gennembankede ham. De fik hver mellem 4 og 6 md. fængsel for mytteri. Pejtersen blev efterfølgende smidt ud af militæret. Se evt. på nettet hvad, der skrives om sagen fra ca. 1955.